

Sygn.akt III AUa 456/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 grudnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Sławomir Bagiński

Sędziowie: SA Bożena Szponar - Jarocka

SO del. Bożena Bielska (spr.)

Protokolant: Barbara Chilimoniuk

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 13 grudnia 2017 r. w B.

sprawy z odwołania M. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 25 kwietnia 2017 r. sygn. akt IV U 1961/16

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że z okresu pracy w warunkach szczególnych wyłącza okres od 21 maja 1993r. do 30 czerwca 1993r.,

II. oddala apelację w pozostałej części.

Sygn. akt III AUa 456/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 30.11.2016r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. odmówił M. B. prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym wskazując, że nie legitymuje się wymaganym 15 - letnim stażem pracy w szczególnych warunkach.

W odwołaniu od powyższej decyzji M. B. wnosił o przyznanie prawa do emerytury i zaliczenie do stażu pracy w szczególnych warunkach okresów zatrudnienia: w (...) Spółdzielni (...) w B. od dnia 02.05.1972r. do dnia 31.07.1988r. i w Gminnej Spółdzielni (...) w B. od dnia 07.07.1992r. do 30.09.1997r.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie wskazując, że do pracy w szczególnych warunkach nie uwzględniono okresów zatrudnienia w (...) w B. oraz GS (...) w B., gdyż podane w świadectwach pracy stanowiska nie zostały uwzględnione w przepisach resortowych, na które powinny powoływać się zakłady pracy a zeznania świadków nie mogą stanowić środka dowodowego w postępowaniu przed ZUS. Ponadto organ rentowy wskazał, że

po zaliczeniu do stażu pracy w szczególnych warunkach ww. okresów z wyłączeniem okresu urlopu bezpłatnego oraz okresów przebywania na zasiłkach chorobowych, staż pracy w szczególnych warunkach wyniósłby 14 lat i 11 miesięcy.

Wyrokiem z dnia 25.04.2017r. Sąd Okręgowy w Olsztynie zmienił decyzję ZUS z dnia 30.11.2016r. i przyznał M. B. prawo do emerytury od dnia 22.11.2016r. oraz wskazał, że do stażu pracy w szczególnych warunkach zalicza okresy zatrudnienia: w (...) Spółdzielni (...) w B. od 02.05.1972r. do 31.07.1988r. i w Gminnej Spółdzielni (...) w B. od 07.07.1992r. do 30.09.1997r.

Sąd Okręgowy ustalił, że M. B. (ur. (...)), w dniu 31.10.2016r. złożył w ZUS wniosek o prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Odwołujący nie jest członkiem OFE a w dniu 22.11.2016r. ukończył wiek 60 lat. W toku postępowania przed organem rentowym na dzień 01 stycznia 1999r. udowodnił 26 lat, 11 miesięcy i 25 dni okresów składkowych i nieskładkowych, w tym nie udowodnił żadnego okresu pracy w szczególnych warunkach. Zaskarżoną decyzją z dnia 30.11.2016r. ZUS odmówił M. B. prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z uwagi na nie wykazanie 15 - letniego stażu pracy w warunkach szczególnych.

Sąd ustalił, że w okresie od 02.05.1972r. do 30.06.1992r. odwołujący był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w (...) Spółdzielni (...) w B. na stanowiskach: uczeń-masarz do dnia 27.04.1976r., pracownik uboju i od 01.08.1988r. zastępca kierownika masarni a w okresie od 28.04.1976r. do 13.04.1978r. odbywał zasadniczą służbę wojskową. Przez cały okres zatrudnienia wykonywał pracę ubojowca, pracował przy uboju bydła wołowego i trzody chlewnej, tj. przy zabijaniu, skórowaniu, przecinaniu/przekrawaniem, przenoszeniu na chłodnie.

Sąd I instancji ustalił nadto, że w okresie od 07.07.1992r. do 30.09.1997r. odwołujący był zatrudniony i świadczył pracę na stanowisku ubojowca w Gminnej Spółdzielni (...) w B., nigdy nie był kierowany do masarni. Od 21.05.1993r. do 30.06.1993r. korzystał z urlopu bezpłatnego a w okresach: od 06.10.1992r. do 23.10.1992r., od 22.03.1993r. do 31.03.1993r., od 16.07.1993r. do 20.07.1993r., od 04.07.1994r. do 31.07.1994r., od 17.06.1995r. do 21.06.1995r., od 24.05.1996r. do 31.05.1996r., od 22.07.1996r. do 24.07.1996r., od 08.04.1997r. do 11.04.1997r., od 16.04.1997r. do 29.04.1997r. i od 15.07.1997r. do 30.09.1997r. korzystał z zasiłków chorobowych

W ocenie Sądu I instancji odwołanie było uzasadnione.

Sąd wskazał, że sporne było to, czy odwołujący przez okres co najmniej 15 lat wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy prace w warunkach szczególnych i czy możliwym jest uwzględnienie, jako okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach, okresu korzystania z zasiłków chorobowych po dniu 14.11.1991r.

Sąd Okręgowy podniósł, że Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze rozróżnia „okres zatrudnienia” od „okresu wykonywania pracy” i zawiera definicje „okresu zatrudnienia” i „okresów pracy”. Za okres zatrudnienia uważa się okres liczony łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczanymi do okresu zatrudnienia (§ 3), natomiast okresami pracy są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy (§ 2). W orzecznictwie Sądu Najwyższego wykształcił się jednak pogląd, że wykonywaniem pracy w szczególnym charakterze są również przerwy w pracy spowodowane różnymi przyczynami i to zarówno leżącymi po stronie pracodawcy, jak i wynikającymi z przepisów (urlop wypoczynkowy, niezdolność do pracy z powodu choroby), za które pracownikowi wypłacono wynagrodzenie. Wykonywanie pracy w rozumieniu omawianego przepisu należy rozumieć jako wykonywanie umowy o pracę, a w treści tego pojęcia mieszczą się także usprawiedliwione nieobecności w pracy. Sąd I instancji powołał się w tym zakresie na orzecznictwo Sądu Najwyższego stwierdzające, że do okresu pracy w szczególnych warunkach, o jakich mowa w § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983r., wlicza się okresy zasiłku chorobowego w czasie trwania tego stosunku pracy, przypadające po dniu wejścia w życie ustawy z dnia 17.10.1991r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw.

Sąd Okręgowy podniósł, że z dniem 1.07.2004r. nastąpiła zmiana art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez dodanie do tego artykułu ust. 1a pkt 1, zgodnie z którym przy ustalaniu okresu

zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14.11.1991r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Wskazał również, że ponieważ ustawodawca wprowadzając powyższe zmiany nie uchwalił przepisów intertemporalnych, zakres stosowania art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych był przedmiotem skargi konstytucyjnej opartej na zarzucie jego niezgodności z art. 2 i 32 ust. 1 Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 10.07.2008r. (K 33/06/ OTK-A 2008/6/106) oddalił zarzut, że zmiana warunków emerytalnych prowadzi do naruszenia praw nabytych. Stwierdził, że oceniana zmiana może mieć zastosowanie wyłącznie na przyszłość. Rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego nie budzi wątpliwości w zakresie, w którym odnosi się do stosunków powstałych po dniu 1.07.2004r. oraz stosunków zamkniętych, zakończonych nabyciem prawa przed tym dniem. W efekcie wprowadzenia z dniem 1.07.2004r. art. 32 ust. 1a, wyłączającego pewne okresy ze stażu pracy w szczególnych warunkach, można jednak wyróżnić pracowników, będących w dniu 1.07.2004r. w trakcie nabywania prawa, a w szczególności tych, którzy wypełnili warunki określone w art. 184 ustawy (jak w niniejszej sprawie). Dostrzeżenie tej kategorii uprawnionych nakazuje uwzględnić aspekt ochrony istniejących w dniu 1.07.2004r. praw tymczasowych tych osób, zagwarantowanych w powołanym przepisie i prowadzących do nabycia prawa do emerytury.

Sąd Okręgowy powołując się na orzecznictwo SN wskazał, że art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS ustanawia odrębną, niż wymieniona w art. 32 tej ustawy, kategorię ubezpieczonych i znajduje zastosowanie do innych stanów faktycznych niż określone w art. 32 ust. 1 i art. 46 ust. 1 ustawy, albowiem art. 184 ust. 1 nie odsyła w zakresie warunków nabycia przez zatrudnionego w szczególnych warunkach prawa do wcześniejszej emerytury do art. 32, lecz ustanawia własne przesłanki nabycia tego prawa. Skutkiem odesłania do przepisów dotychczasowych,

zawartego w art. 184 ust. 1 pkt 1, jest stosowanie wprost przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7.02.1983r., dlatego w niniejszej sprawie nie znajduje zastosowania przepis art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, obowiązujący od dnia 1.07.2004r. Skoro przepis art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych odsyła do art. 32 ustawy jedynie w zakresie przewidzianego w nim wieku emerytalnego, to przepis art. 32 ust. 1a nie ma zastosowania do ubezpieczonych ubiegających się o przyznanie wcześniejszej emerytury na podstawie przepisu przejściowego, jakim jest art. 184. Sąd I instancji powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.04.2010r. II UK 313/09 (OSNP 2011/19-20/260) wskazał, że osiągnięcie do 1 stycznia 1999r. okresu pracy w szczególnych warunkach, o którym mowa w art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS wyłącza ponowne ustalenie tego okresu po osiągnięciu wieku emerytalnego według zasad wynikających z art. 32 ust. 1a pkt 1 tej ustawy, obowiązujących od 1 lipca 2004r., gdyż wymaga tego zasada ochrony ekspektatywy prawa do emerytury.

Z tych względów Sąd I instancji uznał, że okresy niezdolności M. B. do pracy i pobierania z tego tytułu zasiłku chorobowego nie mogą negatywnie wpływać staż pracy w szczególnych warunkach, zaś łącznie z nietrafnie pominiętymi przez ZUS zasiłkami chorobowymi wnioskodawca legitymuje się stażem pracy w szczególnych warunkach w wymiarze przekraczającym 15 lat.

Sąd wskazał, że ogólne zasady nabywania prawa do emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 1948r. zostały uregulowane w art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, który wymaga m.in. osiągnięcia wskazanego w przepisach wykonawczych wieku, a także przepracowania określonej ilości lat w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze. Aktem wykonawczym, do którego odsyła ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Stosownie do treści § 4 tego rozporządzenia pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli na dzień 1 stycznia 1999 r. spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn,
- 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Sąd podkreślił, że w wykazie A, stanowiącym załącznik do rozporządzenia w dziale X (w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym) pod pozycją 8 wskazano prace wykonywane bezpośrednio przy uboju zwierząt a odwołujący wykazał, że taką pracę wykonywał. Sąd Okręgowy uznał, że całokształt okoliczności przedmiotowej sprawy w postaci akt osobowych ubezpieczonego, dokumentacji znajdującej się w aktach rentowych, zeznań świadków i ubezpieczonego wykazały, że w okresie 02.05.1978r. do 31.07.1988r. oraz od 07.07.1992r. do 30.09.1997r., z wyłączeniem okresu urlopu bezpłatnego, ubezpieczony wykonując pracę na stanowisku ubojowca stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę określoną pod poz. 8 działu X wykazu A stanowiącego załącznik do cytowanego powyżej rozporządzenia. Zeznania świadków, poparte dokumentami z akt osobowych współpracowników wnioskodawcy ze spornych okresów zatrudnienia, potwierdzają, iż stanowisko pracy odwołującego wskazane w treści umowy o pracę, tj. „masarz”, nie odzwierciedlało rodzaju pracy faktycznie wykonywanej, gdyż nigdy nie zostały mu powierzone obowiązki przy wyrobie wędlin. Sąd jako okres pracy w szczególnych warunkach przyjął też zatrudnienie w (...) Spółdzielni (...) w B. z wyłączeniem okresu wykonywania pracy jako uczeń, okresu pracy przed odbyciem zasadniczej służby wojskowej. Sąd wskazał również, że z okresu pracy w szczególnych warunkach szczególnych, jak słusznie uczynił organ rentowy w zaskarżonej decyzji, wyłączyć należało okres od 21.05.1993r. do 30.06.1993r. Ponieważ było to między stronami bezsporne, Sąd w treści rozstrzygnięcia nie orzekał w ww. zakresie. Ponadto pozostawało to bez wpływu na prawo do emerytury wnioskodawcy z uwagi na pozostały udowodniony okres pracy w warunkach szczególnych .

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie wniósł (...) Oddział w O., zaskarżając go w całości i zarzucając mu:

- naruszenie prawa materialnego tj. art. 184 ust. 1 pkt 1 oraz art. 32 ust. 1a ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z § 2 ust. 1 oraz § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze z uwagi na:

- błędne zaliczenie do stażu pracy w szczególnych warunkach nieskładkowego okresu pobierania zasiłku chorobowego: od 06.10.1992r. do 23.10.1992r., od 22.03.1993r. do 31.03.1993r., od 16.07.1993r. do 20.07.1993r., od 04.07.1994r. do 31.07.1994r., od 17.06.1995r. do 21.06.1995r., od 24.05.1996r. do 31.05.1996r., od 22.07.1996r. do 24.07.1996r., od 08.04.1998r. do 11.04.1998r., od 16.04.1997r. do 29.04.1997r., od 15.07.1997r. do 30.09.1997r. oraz od 01.11.1997r. do 06.11.1997r., za które wnioskodawca otrzymał po dniu 14.11.1991r. świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa,

- błędne zaliczenie do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu urlopu bezpłatnego od dnia 21.05.1993r. do 30.06.1993r.,

- uznanie, że ubezpieczony legitymuje się co najmniej 15-letnim stażem pracy w szczególnych warunkach, a tym samym spełnia wszystkie przesłanki do przyznania

prawa do wcześniejszej emerytury od dnia 22.11.2016r.

Wskazując na powyższe zarzuty organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości, tj. o oddalenie odwołania lub ewentualnie o uchylenie powyższego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Olsztynie.

W uzasadnieniu ZUS wskazał, że Sąd Okręgowy uznał, iż odwołujący spełnia wszystkie warunki do emerytury z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i przyznał prawo do tego świadczenia od dnia 22.11.2016r. zaliczając do stażu pracy w szczególnych warunkach zatrudnienie wnioskodawcy w (...) Spółdzielni (...) w B. od 02.05.1978r. do 31.07.1988r. oraz w Gminnej Spółdzielni (...) w B. od 07.07.1992r. do 30.09.1997r, wraz zasiłkami chorobowymi z tytułu niezdolności do pracy w latach 1992-1997, za które wnioskodawca otrzymał po dniu 14.11.1991r. świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz okresem urlopu bezpłatnego od dnia 21.05.1993r. do 30.06.1993r.

Organ rentowy podniósł, iż zgadza się z argumentacją Sądu w kwestii uznania, iż wnioskodawca udowodnił, iż w Spółdzielni (...) w B. oraz w Gminnej Spółdzielni (...) pracował na stanowisku „ubojowiec” i ze względu na ten charakter pracy zatrudnienie wnioskodawcy winno zostać uwzględnione do pracy w szczególnych warunkach. Jednakże kwestią sporną pozostaje nadal zaliczenie do pracy w warunkach szczególnych okresu pobierania zasiłku chorobowego od 06.10.1992r. do 23.10.1992r., od 22.03.1993r. do 31.03.1993r., od 16.07.1993r. do 20.07.1993r., od 04.07.1994r. do 31.07.1994r., od 17.06.1995r. do 21.06.1995r., od 24.05.1996r. do 31.05.1996r., od 22.07.1996r. do 24.07.1996r., od 08.04.1998r. do 11.04.1998r., od 16.04.1997r. do 29.04.1997r., od 15.07.1997r. do 30.09.1997r., za które wnioskodawca otrzymał po dniu 14.11.1991r. świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz zaliczenie do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu urlopu bezpłatnego od dnia 21.05.1993r. do 30.06.1993r., w którym wnioskodawca nie pozostawał w zatrudnieniu i nie miał statusu pracownika. Po wyłączeniu spornych okresów z zatrudnienia w szczególnych warunkach, udowodniony okres pracy w szczególnych warunkach wynosi tylko 14 lat 11 miesięcy, zamiast wymaganych 15 lat, dlatego odwołujący nie spełnia warunków do przyznania emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach.

Zdaniem organu rentowego okresy zwolnień lekarskich, przypadające po dniu 14.11.1991r. są okresami nieskładkowymi, które nie podlegają uwzględnieniu do stażu pracy w szczególnych warunkach. ZUS nie podzielił poglądu Sądu Najwyższego, wyrażonego w wyroku z dnia 23.04.2010r., sygn. akt II UK 313/09 i w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 27.11.2003r., sygn. akt III UZP 10/03 oraz podniósł, że art. 184 ww. ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie stanowi samodzielnej podstawy prawnej w zakresie warunków do nabycia prawa do emerytury. Przepis art. 184 dotyczy tylko pewnej grupy osób, tj. zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze - art. 32 ust. 2 w/w ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, które muszą spełnić wymogi zawarte w przepisach dotychczasowych - art. 32 ust. 4 w/w ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. oraz warunki z przepisów dotychczasowych, tj. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, a zgodnie z dyspozycją § 2 ust. 1 ww. rozporządzenia, praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze musi być wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

W ocenie ZUS przepisy obowiązujące w dniu 01.01.1999r. uniemożliwiały zaliczanie do pracy w szczególnych warunkach okresów zasiłków chorobowych, spełnienie warunku 15 lat pracy w szczególnych warunkach należy ustalać wg ww. Rozporządzenia a spełnienie warunku ogólnego stażu 25 lat na podstawie art. 6 i 7 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Podniósł nadto, że przepis § 2 ust. 1 Rady Ministrów z dnia 07.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze mówi o wykonywaniu pracy, a nie okresie pozostawania w zatrudnieniu, dlatego nie można zaliczyć okresu, gdy pracownik nie wykonywał pracy (za wyjątkiem okresu wymuszonego rozkładem czasu prac jak urlop, dni wolne). Okres pracy w szczególnych warunkach może składać się tylko z okresów pracy enumeratywnie wskazanej w Wykazie A Rozporządzenia RM z 07.02.1983r., okresy spoza tych wykazów mogą być uwzględniane tylko wtedy, gdy tak stanowią odrębne ustawy, a za takie zostały uznane tylko okresy służby wojskowej. Skoro przepisy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze uniemożliwiają zaliczenie okresów pobierania zasiłku chorobowego zarówno przed jak i po 14.11.991r., wprowadzenie przepisu art. 32 ust. 1a do ustawy emerytalnej nie stanowi zmiany merytorycznej. Rola art. 32 ust. 1a pkt 1 może się zatem sprowadzać jedynie do potwierdzenia, że od dnia 14.11.1991r. okres pobierania zasiłku chorobowego nabrał niezależnego charakteru, przestał być elementem pojęcia „okres zatrudnienia” i stał się samodzielnym okresem wliczanym do ogólnego stażu ubezpieczeniowego, jako okres nieskładkowy. Przed tą datą okres ten był wliczany do stażu ogólnego jako okres zatrudnienia (składkowy), nie był jednak wliczany do stażu pracy szczególnej.

W świetle powyższych regulacji prawnych, w ocenie ZUS, nie ma podstaw prawnych do zaliczenia do okresu pracy w szczególnych warunkach okresów, w których praca nie była faktycznie wykonywana z powodu zwolnienia lekarskiego czy urlopu macierzyńskiego, ponieważ nie zachodziły przesłanki wykonywania pracy stale i w pełnym wymiarze, określone w § 2 ust. 1 rozporządzenia z dnia 07.02.1983r. Zatem okres pracy w szczególnych warunkach w GS (...) w B.

należy pomniejszyć o okres pobierania zasiłku chorobowego w latach 1992-1997 i o okres urlopu bezpłatnego od dnia 22.05.1993r. do 30.06.1993r. a wówczas okres ten będzie wynosić łącznie 14 lat i 11 miesięcy, zamiast wymaganych co najmniej 15 lat, dlatego wnioskodawca nie będzie spełniał warunków do przyznania prawa do emerytury.

W odpowiedzi na apelację M. B. wniósł o jej oddalenie.

W uzasadnieniu wskazał, że zebrany w sprawie materiał dowodowy jednoznacznie wskazuje, iż posiada ponad 15 lat pracy w szczególnych warunkach, staż ten osiągnął w wymaganym przepisami prawa okresie, natomiast organ rentowy w postępowaniu przed Sądem Okręgowym nie podnosił zarzutów dotyczących okresów wykonywania pracy w szczególnych warunkach.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 25.04.2017r. Sąd Okręgowy w Olsztynie przyznał odwołującemu M. B. prawo do emerytury, zaliczając do pracy w szczególnych warunkach okresy zatrudnienia: w (...) Spółdzielni (...) w B. od 02.05.1978r. do 31.07.1988r. i w Gminnej Spółdzielni (...) w B. od 07.07.1992r. do 30.09.1997r. Sąd I instancji uznał, że odwołujący wykazał wszystkie przesłanki wymagane do przyznania prawa do emerytury, określone w art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z § 4 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, w tym okres zatrudnienia w szczególnych warunkach w wymiarze co najmniej 15 lat.

Organ rentowy w apelacji nie kwestionował faktu, że w ww. zakładach odwołujący pracował w szczególnych warunkach. Wywodził jednak, że nie spełnia on warunku posiadania 15-letniego stażu pracy w szczególnych warunkach, bowiem Sąd Okręgowy błędnie zaliczył do pracy w szczególnych warunkach okresy pobierania zasiłku chorobowego i urlopu bezpłatnego, przypadające w okresie zatrudnienia w GS (...) w B..

Apelacja ta jest niezasadna w zakresie dotyczącym zaliczenia do stażu pracy w szczególnych warunkach okresów pobierania zasiłku chorobowego, jest natomiast uzasadniona w zakresie zarzutu błędnego zaliczenia do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu urlopu bezpłatnego.

Wskazać należy, że w okresie zatrudnienia w GS (...) w B. odwołujący M. B. był niezdolny do pracy i pobierał zasiłek chorobowy, okresy te szczegółowo wskazano w zaświadczeniu pracodawcy znajdującym się na k. 17 akt kapitału początkowego. Są to okresy: od 06.10.1992r. do 23.10.1992r., od 22.03.1993r. do 31.03.1993r., od 16.07.1993r. do 20.07.1993r., od 04.07.1994r. do 31.07.1994r., od 17.06.1995r. do 21.06.1995r., od 24.05.1996r. do 31.05.1996r., od 22.07.1996r. do 24.07.1996r., od 08.04.1997r. do 11.04.1997r., od 16.04.1997r. do 29.04.1997r. i od 15.07.1997r. do 30.09.1997r. Okres urlopu bezpłatnego od 21.05.1993r. do 30.06.1993r. wskazano natomiast w świadectwie pracy (k. 10 akt kapitału początkowego).

Organ rentowy wywodził, że okresy zwolnień lekarskich przypadające po dniu 14.11.1991r. są okresami nieskładkowymi, które nie podlegają uwzględnieniu do stażu pracy w szczególnych warunkach, a po ich odjęciu odwołujący nie będzie posiadał 15-letniego stażu pracy w szczególnych warunkach.

Rozstrzygnięcie w sprawie było zatem uzależnione od oceny, czy do stażu pracy wnioskodawcy w szczególnych warunkach, o którym mowa w art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, należy uwzględnić okresy niewykonywania pracy, przypadające w okresie od 14.11.1991r. do 31.12.1998r., za które otrzymał on wynagrodzenie bądź świadczenie z ubezpieczenia społecznego z tytułu choroby i macierzyństwa.

Zgodnie z przepisem § 2 ust. 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy

obowiązującym na danym stanowisku pracy. Zgodnie zaś z przepisem art. 32 ust. 1a pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14.11.1991r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Ust. 1a powyższego przepisu został dodany ustawą z dnia 20.04.2004r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2004r., Nr 121, poz. 1264), która weszła w życie z dniem 1.07.2004r.

Sąd Apelacyjny nie podziela zawartego w apelacji poglądu organu rentowego, iż Sąd I instancji wydając zaskarżony wyrok dokonał błędnej wykładni przepisów prawa materialnego, tj. art. 184 ust. 1 pkt 1 i art. 32 ust. 1a ww. ustawy w związku z przepisami rozporządzenia z dnia 07.02.1983r.

Zdaniem Sądu II instancji, Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, że sporne okresy pobierania zasiłków chorobowych wlicza się do stażu pracy w szczególnych warunkach i tym samym M. B. na datę 01.01.1999r. posiada 15-letni staż pracy w szczególnych warunkach. Uznał też prawidłowo, że skoro odwołujący do dnia 01.01.1999r. osiągnął 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach, o którym mowa w art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, to wyłączone jest ponowne ustalenie tego okresu po osiągnięciu przez niego wieku emerytalnego według zasad wynikających z art. 32 ust. 1a pkt 1 tej ustawy. Sąd Apelacyjny podziela rozważania prawne w tej kwestii, zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sądu I instancji.

Istota problemu w sprawie sprowadza się do rozumienia przepisu § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 pkt 3 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz określenia wzajemnego stosunku przepisów art. 184 i art. 32 ust. 1a ww. ustawy.

Zauważyć trzeba, że w uchwale z dnia 27.11.2003r. (sygn. akt III UZP 10/03) Sąd Najwyższy rozważał problemy podnoszone w apelacji przez ZUS. Wskazał wówczas, że w porządku prawnym pozostaje nadal rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, które zostało wydane z upoważnienia i w ramach delegacji ustawowej, zawartej w art. 55 nieobowiązującej już ustawy z dnia z dnia 14.12.1982r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Sąd Najwyższy podniósł, że w słowniku zawartym w art. 5 pkt 1 i 2 ustawy o z.e.p., zdefiniowano pracownika jako osobę pozostającą w stosunku pracy w myśl kodeksu pracy, a zatrudnienie jako wykonywanie pracy w ramach stosunku pracy, dlatego w tym kontekście należy odczytywać postanowienia § 2, 4 i 19 Rozporządzenia Rady Ministrów z 07.02.1983r. Pierwszy z tych przepisów w ust. 1 stanowi, iż okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w Rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, a przy ustalaniu tych okresów pracy, uwzględnia się także okresy takiej pracy wykonywanej przed dniem wejścia w życie rozporządzenia (§ 19 ust. 1), drugi zaś, w ust. 1 pkt 3 przewiduje, że pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, nabywa prawo do emerytury, jeżeli ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. W ocenie Sądu Najwyższego, sformułowania zawarte zwłaszcza w § 2 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia, świadczą o tym, że pojęcie "wykonywał prace" oraz "ma wymagany okres zatrudnienia" nie są tożsame. Pogląd ten umacniała regulacja art. 11 ustawy o z.e.p., stanowiąca, że okresami zatrudnienia, wymaganymi do uzyskania świadczeń, są okresy pozostawania w stosunku pracy. Fakt, że okresy pobierania między innymi zasiłku chorobowego były traktowane w ustawie o z.e.p. jako okresy równorzędne z okresami zatrudnienia, zaś te same okresy w ustawie z dnia 17.10.1991r. o rewaloryzacji emerytur i rent zostały potraktowane jako okresy nieskładkowe, w związku z zastąpieniem pojęć okresy zatrudnienia, równorzędne i zaliczalne, pojęciami okresy składkowe (art. 2 tej ostatniej ustawy), okresy nieskładkowe (art. 4) oraz traktowane jak składkowe (art. 5), ma ten skutek, że od dnia wejścia w życie ustawy o rewaloryzacji okresy nieskładkowe, w tym okres pobierania zasiłku chorobowego, są uwzględniane przy ustalaniu okresów pracy koniecznych dla przyznania prawa do świadczenia w rozmiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej uwzględnionych okresów składkowych (art. 4 ust. 2). Tę samą regulację w tej części zawiera obecnie obowiązująca ustawa o emeryturach i rentach z FUS (art. 5 ust. 2), traktująca jako okresy nieskładkowe między innymi okres pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wypłaconego na

podstawie przepisów Kodeksu pracy oraz zasiłków z ubezpieczenia społecznego: chorobowego lub opiekuńczego (art. 7 pkt 1a i b). Okoliczność, że ustawy o z.e.p. i o rewaloryzacji emerytur i rent, zostały uchylone, nie może oznaczać, iż w obecnym stanie prawnym pojęcia te - niezdefiniowane w ustawie o emeryturach i rentach z FUS - mogą być interpretowane w oderwaniu od przepisów kodeksu pracy, do którego zresztą wprost nawiązywał art. 5 powołanej wyżej ustawy o z.e.p. W ocenie Sądu Najwyższego, pojęcia pracownik, stosunek pracy czy zatrudnienie nie mogą być interpretowane na użytek prawa ubezpieczeń społecznych inaczej niż interpretuje je akt prawny określający prawa i obowiązki pracowników i pracodawców, tj. kodeks pracy. W myśl art. 2 k.p. pracownikiem jest osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę, zaś stosunek pracy został zdefiniowany jako zobowiązanie pracownika do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie przez niego wyznaczonym, a pracodawcy - do zatrudnienia pracownika za wynagrodzeniem, przy czym zatrudnienie w takich warunkach jest zatrudnieniem na podstawie stosunku pracy, bez względu na nazwę zawartej przez strony umowy (art. 22 § 1 i 1¹ k.p.). Pogląd ten wzmacnia treść art. 6 ust. 1 pkt 1 oraz art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 13.10.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Przepis art. 6 ust. 1 pkt 1 stanowi, że obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu i rentowym podlegają, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są: pracownikami (...), zaś za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy (art. 8 ust. 1). Sformułowania te oznaczają odpowiednio pracownika i stosunek pracy według wskazań kodeksu pracy. Zdaniem SN z samego tytułu omawianego rozporządzenia – „(...) pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze” - wynika, iż jego regulacja dotyczy takich właśnie pracowników, a więc pozostających w zatrudnieniu w ramach stosunku pracy. Ma to i ten skutek, że do takiego okresu pracy wlicza się także okres corocznego, płatnego urlopu wypoczynkowego, będącego niezbywalnym prawem pracownika, mimo, że w takim okresie - co oczywiste - praca rozumiana jako faktyczne wykonywanie określonych czynności nie ma miejsca. Sąd Apelacyjny w całości podziela w/w stanowisko i rozważania.

Za niezasadne należy uznać także pozostałe zarzuty ZUS, dotyczące wzajemnego stosunku przepisów art. 184 ust. 1 pkt 1 oraz art. 32 ust. 1a. Także ta kwestia była rozważana w orzecznictwie, w tym orzecznictwie Sądu Najwyższego. Ugruntowany jest już pogląd, że okresy pobierania zasiłków chorobowych w okresie od 19.11.1991r. do 31.12.1998r. wlicza się do stażu pracy w szczególnych warunkach a także pogląd, że wykazanie w dniu 1.01.1999r. określonego w art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach wyłącza ponowne ustalenie tego okresu po osiągnięciu wieku emerytalnego, według zasad wynikających z art. 32 ust. 1a pkt 1 tej ustawy obowiązujących po dniu 1.07.2004r. Takie stanowisko Sąd Najwyższy zawarł m.in. w wyroku z dnia 23.04.2010r., (sygn. akt II UK 313/09) i uchwale z dnia 27.11.2003r. (sygn. akt III UZP 10/03). Wprawdzie z treści apelacji wynika, że ZUS nie zgadza się z tym stanowiskiem, lecz Sąd Apelacyjny w pełni podziela poglądy i rozważania prawne tam zawarte uznając, że przeciwne stanowisko ingerowałoby w ochronę praw w trakcie ich nabywania.

Wskazać należy, że przepis art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w brzmieniu obowiązującym na dzień 1.01.1999r. nie zawierał ust. 1a pkt 1, który został dodany dopiero z dniem 1.07.2004r. Z uwagi na powyższe nie ma podstaw do zastosowania tego przepisu do okresów pobierania zasiłku chorobowego w czasie zatrudnienia w szczególnych warunkach przypadających od 14.11.1991r. do 31.12.1998r. Powyższe stanowisko potwierdził również Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13.07.2011r., wydanym w sprawie o sygn. I UK 12/11, w którym wskazał, że wykazanie w dniu 1.01.1999r. określonego w art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach wyłącza ponowne ustalenie tego okresu po osiągnięciu wieku emerytalnego, według zasad wynikających z art. 32 ust. 1a pkt 1 tej ustawy obowiązujących po dniu 1.07.2004r. Sąd Najwyższy wskazał, że w art. 184 ustawodawca utrwalił sytuację osób, które w dniu wejścia w życie ustawy wypełniły warunki stażu szczególnego i ogólnego i zadeklarował ich przyszłe prawo do emerytury w wieku wcześniejszym. Wobec tego przewidziana w ustawie ekspektatywa prawa do emerytury nie mogła wygasnąć na skutek nowej regulacji ustalania stażu zatrudnienia. Gwarancji przyszłego prawa do emerytury złożonej wobec osób, o których mowa w art. 184 w/w ustawy, ustawodawca nie mógł już naruszyć przez ustalenie innego sposobu wyliczenia ich stażu ubezpieczenia. Pogląd ten wzmacnia ponadto treść art. 32 ust. 4 tej ustawy, odsyłająca w zakresie warunków emerytalnych do przepisów dotychczasowych (obowiązujących przed dniem 1.01.1999r.). Podobne stanowisko zajął

SN m.in. w wyroku z dnia 21.05.2009r. (II UK 370/08, OSNP 2011/1-2/20, LEX nr 509021) i w wyroku z dnia 7.02.2006r. (I UK 154/05, LEX nr 272581). Sąd Apelacyjny podziela w całości poglądy zawarte w w/w orzeczeniach i ich uzasadnieniach.

Mając powyższe na uwadze stwierdzić należy, że przypadające od 14.11.1991r. do 31.12.1998r. okresy pobierania przez M. B. zasiłku chorobowego w czasie zatrudnienia w szczególnych warunkach należało uwzględnić do stażu pracy w szczególnych warunkach. Tym samym podniesiony w apelacji zarzut naruszenia art. 32 ust. 1a pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez jego nieprawidłowe zastosowanie i zaliczenie odwołującemu do pracy w warunkach szczególnych okresów korzystania przez niego z zasiłków chorobowych należało uznać za chyby.

Na marginesie już tylko wskazać należy, że w apelacji wskazano również okres pobierania zasiłku chorobowego od 01.11.1996r. do 06.11.1997r., jest to jednak już okres przypadający po ustaniu zatrudnienia w GS (...) w B. i nie był on zaliczony przez Sąd Okręgowy do stażu pracy w szczególnych warunkach.

Apelacja organu rentowego jest natomiast zasadna w zakresie dotyczącym zaliczenia do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu urlopu bezpłatnego od dnia 21.05.1993r. do dnia 30.06.1993r. Okres ten przypada w czasie zatrudnienia M. B. w GS (...) w B. i został wskazany w świadectwie pracy z k. 10 akt kapitału początkowego. Odwołujący w zakładzie tym był zatrudniony od dnia 07.07.1992r. do dnia 30.09.1997r.

Sąd I instancji zaskarżonym wyrokiem zmienił decyzję ZUS z dnia 30.11.2016r., przyznał odwołującemu prawo do emerytury, wskazując jednocześnie w wyroku, że do pracy w szczególnych warunkach zalicza cały okres zatrudnienia w GS (...) w B., a więc także okres urlopu bezpłatnego. Rozstrzygnięcie w tym zakresie jest błędne, bowiem okres urlopu bezpłatnego nie jest wymieniony w ani w art. 6, ani w art. 7 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń społecznych, dlatego nie jest wliczany zarówno do ogólnego stażu pracy, jak i do pracy w szczególnych warunkach.

Należy również wskazać, że wyrok Sądu Okręgowego jest niewłaściwie sformułowany, gdyż powinien zawierać jedyne rozstrzygnięcie o przyznaniu świadczenia. Podnieść bowiem trzeba, że przepis art. 83 ust. 1 ustawy z dnia 13.10.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych określa przedmiot decyzji wydawanych przez ZUS w sprawach indywidualnych, wymieniając w punkcie 4 ustalenie uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Przedmiotem decyzji może więc być tylko albo przyznanie prawa do świadczeń albo odmowa przyznania tego prawa. Nie może być przedmiotem decyzji ustalenie spełnienia lub braku spełnienia któregoś z warunków wymaganych do uzyskania prawa do świadczeń. Ustalenie takie nie może być także przedmiotem rozpoznania przez sąd w postępowaniu toczącym się w wyniku odwołania od decyzji organu rentowego. W postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych niedopuszczalne jest żądanie ustalenia przesłanek warunkujących prawo do świadczenia. Orzeczenie co do istoty sprawy po rozpoznaniu odwołania od decyzji odmawiającej przyznania prawa do emerytury lub renty obejmuje przyznanie tego prawa i okres, na który jest ono przyznane. Przepisy nie wymagają natomiast stwierdzenia w sentencji wyroku, które z warunków wymaganych do uzyskania prawa i w jakim zakresie zostały uznane przez sąd za spełnione (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.10.2006r., (...) 89/06).

Ponieważ jednak w zaskarżonym wyroku Sądu Okręgowego ustalono zarówno prawo do świadczenia, jak i wskazano, które okresy zaliczono do pracy w szczególnych warunkach, Sąd Apelacyjny, uwzględniając apelację ZUS w tym zakresie, zmienił wyrok Sądu I instancji w ten sposób, że z okresu pracy w szczególnych warunkach wyłączył okres urlopu bezpłatnego od dnia 21.05.1993r. do dnia 30.06.1993r. Mimo wyłączenia tego okresu, odwołujący i tak będzie posiadał 15-letni staż pracy w szczególnych warunkach, gdyż łącznie z okresami pobierania zasiłków chorobowych wyniesie on 15 lat 4 miesiące i 14 dni. Tym samym będzie spełniał wszystkie warunki wymagane do przyznania mu prawa do emerytury. Apelacja organu rentowego podlegała więc oddaleniu w części dotyczącej zaliczenia do stażu pracy w szczególnych warunkach okresów pobierania zasiłków chorobowych i zakresie przyznania prawa do emerytury.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny w oparciu o art. 386 § 1 kpc i art. 385 kpc orzekł, jak w sentencji.

SSO del. Bożena Bielska SSA Sławomir Bagiński SSA Bożena Szponar-Jarocka